

Barnens ställning i Ryssland

Emma Goldman

1922

Den fördärvliga makt, som kommuniststaten skapat och som tillintetgör alla allvarliga strävanden, är i intet fall så uppenbart ond som i fråga om bolsjevikernas åtgärder till förmån för barnen. Men hur mycket än av alla berättelser om barnens liv i Ryssland är blott och bart legendariskt, medgivnas måste dock, att ett stort försök satts i scen. Varför är det förfelat?

Jag minns det intryck, som gjordes på mig av en av talarna vid den andra årsdagen av oktoberrevolutionen. Det var i Madison Square Garden år 1919. Mannen hade just återvänt från Ryssland. Han hänförde auditoriet till entusiasm med beskrivningar över den vård och omsorg, som ägnades barnen i Ryssland.

Mina tankar gingo till detta landsfolk, till massan, som hade kastat av seklernas ok och nu »leddes vid ett barns hand». Det var så underbart. Under hela min resa på det flytande fängelset »Burford», fyllde och värmden tanken på det verk, som uträttats för barnen i Ryssland, min ande. Hur full av löften var icke tanken att bli en del av detta bländande nya liv! Men i Ryssland blev det klart för mig, att jag icke räknat med den fördärvliga makten, som undertryckte varje annan kraft inom dess sfär.

Det är sant, att bolsjevikerna gjort sitt yttersta för barnen och deras uppfostran. Det är också sant, att, om de misslyckats i att sörja, för de ryska barnens behov, felet icke så mycket är deras som fiendernas till den ryska revolutionen. Interventioner och blockader har hårdast tyngt de oskyldiga barnens och de sjukas svaga skuldror. Men även under mera gynnsamma förhållanden skulle bolsjevikstatens byråkratiske onda icke kunnat annat än ointetgöra de bästa avsikter och paralysera de största ansträngningar från kommunisternas sida till förmån för barnen och deras uppfostran.

Jag hade redan varit flera veckor i Ryssland, innan jag kom i tillfälle att besöka den första skolan, den bästa i Petrograd. Den kallades *pokazatel'naya shkola*, mönsterskola, ordagrant förevisningsskola. Jag fattade icke meningen med det sista. Skolan var inrymd i Hotell L'Europe, som hade mycket kvar av sin forna elegans, rymliga rum, vackra kandelabrar och luxuösa möbler. Vintern 1920 var bristen på bränsle så stor, att befolkningen höll på att förgås. Det var därför nödvändigt att samla barnen i så få rum som möjligt. Men dessa voro rena, väl iordninggjorda och komfortabla. Barnen, som voro mellan 6 och 13 år gamla, sågo rena, välfödda och belåtna ut. Den tjänstgörande läkaren förde mig genom den stora inrättningen, som innefattade ett kök med blänkande kopparkastruller, och förklarade allting i detalj. Skolan var ett slags samlande och distribuerande centrum. Barnen kommo dit från alla delar av Ryssland, mestadels från provinserna. De kommo i kläder fulla av ohyra, sjuka och utmärglade. De badades, vägdes, mättes, fingo mat och allmän behandling. Under en kort tid kvarstannade de i skolan, erhöilo elementär undervisning och skickades sedan till andra barnskolor. Vad jag såg gjorde ett starkt intryck på mig. Här såg jag verkligen bevis på sanningen av de berättelser, som jag hört i Amerika om de stora ting, som i Ryssland uträttades till barnens bästa.

Det var endast en mörk punkt i den vackra tavlan. En tillfällig anmärkning av läkaren avslöjade för mig att en del av barnen icke voro närvarande, emedan »de höllos isolerade». »Någon smittosam sjukdom?» frågade jag. »Nej, men de äro litet tjuvaktiga, så att vi måste avskilja dem från de andra barnen». Jag var förstummad. Jag såg framför mig den gamle skolmästaren Tolstoj, som han porträtterats av Ernest Crosby. Ett av barnen i hans skola hade stulit något. Ett av barnen hade avslöjat tjuven och både sin lärare straffa honom. Lärare och lärjungar kommo överens om att ett märke med inskriptionen »Tjuv» skulle placeras på brottslingens rygg. Då det skulle hängas på honom, blev Tolstoj slagen av uttrycket i barnets ögon, en blick av förödmjukelse och stum anklagelse. Nej, icke barnet var förbrytaren, det var han, Tolstoj: och de andra barnen, allesammans, som kunde låna sig åt en sådan grymhet som att brännmärka barnet som tjuv. Från den stunden straffades aldrig ett barn i Tolstojis skola. Men här i det stora, fria revolutionära Ryssland straffas barnen, isoleras, brännmärkas som tjuvar och omtalas som »moraliskt defekta». Jag var häpen, förvirrad. Emellertid ville jag icke låta detta förmörka den vackra bild Hotell L'Europe företedde.

Något senare besöktes ajg av en kvinna jag känt i Amerika under många år. Jämte sin make och sin unge son hade hon skyndat till sitt fosterland strax efter februarirevolutionen. Hon hade varit med om de stora oktoberdagarna, och sedan dess hade hon varit engagerad inom olika verksamhetsfält, men barnens vård var hennes huvudintresse. Nu var hon föreståndarinna för en *internat*, en flickskola. Kvinnan berättade för mig en hel del om sitt arbete, om barnen och den bittra kamp, som måste föras för att anskaffa det nödvändigaste för skola. Hennes berättelse stod i så bjärt kontrast till vad jag sett på Hotell L'Europe, att jag hade svårt att tro den. Och dock visste jag, att hon var absolut ärlig och trovärdig. Det tycktes mig vara oförklarligt.

Jag bad min väninna stanna till kvällsmat. Vi samtalade om gemensamma bekanta i Amerika, om oktober-revolutionen och dess verkan på de förtryckta klasserna i världen, under det jag skalade potatis i min improviserade kokvrå. »Kasta inte bort skalen!» uppmanade hon mig. »Varför? Vad vill ni med skalen?» frågade jag. »Barnen gör potatiskakor av dem bli så glada över att få dem.» »Barnen?» undrade jag. »Hur är det möjligt?» Få de icke de bästa ransonerna? Jag såg själv på Hotell L'Europe, att barnen uppfödades med mjölk, cacao, ris, vitt bröd och även kött. Mitt främmande log sorgset. »Kom till min skola», sade hon, och övertyga er själv därom.»

Jag gick dit, icke endast en gång utan många. Där såg jag medaljens frånsida. Men icke ens då var det så lätt att övertyga mig. Det fanns 65 barn i denna skola. Deras föda var knapp och av dålig beskaffenhet. De flesta underhölls med vad anhöriga och släktingar skickade från landet. De hade dåligt med varma kläder och största delen, saknade skodon. Min väninna måste öda mycken tid och hela sin energi på olika göromål i skolhushållet. Det tog två veckor att få tjugu träskedar för de 65 barnen. Efter en hel månads ansträngningar med att stå i kö för att få företräde hos de höga funktionärerna fick hon tjugu par snörskor. Det behövdes sannerligen mycken visdom och mycken takt att dela dessa tjugu par bland de 65 barnen utan att framkalla avundsjuka och gräl bland dem. För varje gång jag gjorde ett besök på skolan blev jag alltmer övertygad om att det var på tok någonstans. Huru annars förklara skillnaden mellan den vård barnen fingo i skolan vid Kronversky Prospekt? Där fingo barnen det bästa av allting, föda, kläder, konserter, dans, i själva verket nästan för mycket i betraktande av det allmänna läget. Här hade barnen så litet, att de ständigt voro hungriga, och det lilla de fingo, hade endast med de största ansträngningar kunnat anskaffas. Snart konstaterade jag nya fakta. Det fanns icke tillräckligt av föda eller kläder i Ryssland för alla barn. Bolsjevikerna ansågo det vara nödvändigt att i varje stad ha några få *förevisningsskolor* för utländska ombuds och delegationers skull. Man paraderade med, utställde och skrev om barnen vid varje lämpligt tillfälle. Dessa skolor fingo gräddan av allting. Vad som blev över, gick till de andra skolorna, som naturligtvis voro i majoritet. Personer, som besökte dessa förevisnings- eller mönsterskolor och inga andra och bedömde barnens omvårdnad i Ryssland efter dem, voro naturligtvis fullständigt okunniga om den stora massans av barnen verkliga förhållanden under bolsjevikregimen.

Internationalen och blockaden äro huvudsakligast skyldiga till det förfärliga armodet i Ryssland. Dock hade vad som fanns att tillgå av livsförnödenheter för barnen kunnat fördelas mera likformigt. Bolsjeviksystemet har infört åtskillnad och olikhet för barnen, liksom det gjort det vid behandlingen av arbetarna. För de senare uppgjordes officiella ransonkategorier. För barnen var det praktiskt taget detsamma ehuru icke officiellt. I första rummet var systemet med mönsterskolor fördärvligt, demoraliserande och gav upphov till speciella privilegier. Det gav plats för fordringsfullhet, skamlighet och bedrägeri, som icke kunde undgå att öva inflytande på både lärare och barn. Främst av allt var det statscentralisationen och dess maskinerikkomplex av byråkrati som gjorde bolsjevikernas bästa ansträngningar, i detta liksom i andra fall, värdelösa och ofrukt samma.

För hundra år sedan överraskade Gogol sina landsmän med sitt stora arbete »Döda själar». Det var en svidande vidräkning med den ryska feodalismen och dess parasitism. »Döda själar» ha levat upp igen i Ryssland. Men nu finns ingen Gogol. Och om det finnes, skulle han ha mycket mindre utsikt att bli hörd i Ryssland av i dag än den store Gogol hade på sin tid. Vilka äro dessa moderna döda själar? det klargöres bäst genom exempel. Varje skola, varje institution med barn och vuxna människor är berättigad till kläder och föda i relation till antalet medlemmar. Alla institutioner bero av det centrala distributionsdepartementet (i Petrograd Petrokommuna, i Moskva Moskokommuna) i fråga om sina behov. Otaliga ordres, undertecknade av tjogtals *tchinovniki* erfordras för allting, som behövs av en given institution. Dessa tjänstemän fördröja systematiskt en sak till de erhålla mutor i någon form. Det är därför nödvändigt rekvrirera för mera än institutionens verkliga numerär, så att det överskjutande kan lämnas som mutor även till hungriga vänner till institutionens »ekonomiska manager».

Min väninnas skola hade t. ex. 65 barn. Alla tidigare föreståndarinnor hade lagt till ett antal fiktiva namn - döda själar - till det verkliga antalet barn i skolorna. Som gengäld för de extra ransoner, som sålunda erhöles och användes som mutor tillförsäkrades de snabb expediering. Sedan de som hade hand om skolorna på detta sätt skyddat sig med »inflytande» i de olika departementen, gjorde det ingenting om de saboterade sitt arbete, vårdslösade och t. o. m. misshandlade barnen. Oe hade ju »vänner däruppe». Följderna av detta äro ju självklara. Men min väninna ville icke låna sig till detta bruk. Hon vägrade att, befatta sig med döda själar. Hon visste att varje död själ levde på något barns redan förut otillräckliga tilldelning. Hon vägrade att föda de otaliga inspektörerna och tuktomästarna i hennes distrikt. Följden blev en lång och bitter kamp med dessa, en kamp,

som undergrävde hennes hälsa och slutade med att hon skildes från sin befattning, och bokstavligen kastades ut på gatan. Förgäves sökte hon hjälp hos »kamraten», som stod i spetsen för Petrograds uppfostringsdepartement, madame Lilina. Hon kunde aldrig träffas och hon besökte aldrig min väninnas skola. Förevisningsskolorna togo all hennes tid i anspråk. Dessutom skulle madame Lilina knappast ha trott hennes historia. Det är icke vanligt, att man ägnar någon uppmärksamhet åt »outsiders», som göra anmärkningar mot kommunister. Det är, i förbigående sagt, farligt att syssla med sådant.

Senare har jag träffat madame Lilina. Jag tror hon är allvarligt menande och mycket hängiven sitt arbete. Men hon är bigott och utan framsyn. Hon litar fullständigt på sina underordnade, alla kommunister, när det gäller underrättelser om läget och tillståndet i skolorna. Kriteriet på pålitlighet och vederhäftighet i Ryssland är trohet mot och medlemskap i kommunistpartiet. Det är lätt att tänka sig följderna.

Allt detta lärde jag känna gradvis, mödosamt dag för dag. Först vägrade jag tro, att metoden med döda själar var allmänt praktiserad. Men bevisen blevo så många, att jag blott hade att konstatera faktum. Vägg om vägg med mig i hotell Astoria, »sovjets första hus», bodde en kvinna med sina två barn. Hon var kommunist men hörde till dem, som ihärdigt bekämpat systemet med döda själar. Hon arbetade inom olika barninstitutioner. Hon icke endast bekräftade tillståndet i skolan vid Kronversky Prospekt utan förde mig också till flera liknande ställen. Min granne berättade om ett experiment som hon gjort med sina egna barn, en gosse på tre och en flicka på nio år, båda hade placerats i en koloni. Med tillhjälp av sina egna magra inkomster hade hon sänt barnen extra förnödenheter, emedan de icke fingo tillräckligt där. Sex månader efteråt blevo båda barnen sjuka och måste återföras till modern. De befunno sig i starkt medtaget tillstånd. I båda fallen konstaterades undernäring.

Jag blev god vän med min granne en allvarlig och strängt arbetande kommunist. Genom henne lärde jag mer och mer känna det allmänna tillståndet bland barnen. Mer och mer såg jag, att bolsjevikerna gjorde allt de kunde för dem men att deras ansträngningar tillintetgjordes av den byråkrati deras stat givit upphov till. Framför allt visade sig deras åsikt att även barnen skulle användas i propagandans tjänst fördärlig. Propagandaskolorna utövade ett dåligt inflytande, särskilt på barnen i stort. De väckte i barnens medvetande en känsla av orättvisa och klasskillnad. Hastigare än en fullvuxen känner barnet orättvisa och förnedring. Under det dessa förevisningsskolor utpekades som mönster för utlandet, vanvårdades den stora massan av ryska barn alldeles som arbetarnas barn i andra länder. Överallt har det privilegierade fåtalet alla fördelar. Bolsjevikryssland är intet undantag från denna grymma regel.

Jag har förut omtalat, att jag blev djupt upprörd, då jag hörde, att barn isolerades som »tjuvar och moraliskt defekta». Jag trodde på den tiden, att detta endast var den tjänstgörande läkarens gammalmodiga uppfattning. En artikel i den officiella »Pravda» och samtal med många ledande kommunister, däribland Maxim Gorki, madame Lilina och Lunatcharskys m. fl. ha emellertid övertygad mig om att nästan alla trodde på »den medfödda moraliska depravationen». Högt stående pedagoger gynna t. o. m. fängelser för sådana »moraliskt defekta». Detta var dock för mycket för Lunatcharski, Gorki och andra avancerade element, vilka av de ortodoxa kommunisterna betraktas som sentimentalister. Lunatcharski bekämpade det barbariska förslaget och avgick lyckligtvis med seger. Och dock fanns det så sent som i sept. 1921 hundratals barn, bland dem ett åtta år, i Tagankafängelset i Moskva. Jag är säker på, att varken Lunatcharski eller Gorki visste om det. Just häri ligger byråkratiens förbannelse. Den gör det omöjligt för de styrande att veta vad deras underordnade ta sig till. Barnen i Taganka upptäcktes av politiska fångar, som skickades dit. De berättade det *för* sina fria vänner, som rapporterade det till Lunatcharski. Barnen fördes slutligen från fängelset.

Emellertid äro skolorna och kolonierna för »moraliskt defekta» föga bättre än ett fängelse. En undersökning av den kommunistiska ungdomskommittén avslöjade ett förfärligt tillstånd i några av dessa skolor i Petrograd. Rapporten publicerades i Petrograds Pravda, maj 1920. Den bekräftade en del förhållanden t. ex. systemet med döda själar och andra oegentligheter, såsom mångfaldigt överfl. betjän. Komm. fann t. ex. 138 funktionärer i en

skola på 125 barn, i en annan 38 på 25 barn. Detta var inga exceptionella fall. Dessutom visade rapporten, att barnen vanvårdades, att en del barn straffats med mörk arrest, andra med att vara utan mat och en del med stryk. Rapporten framkallade en viss uppståndelse i officiella kretsar. En särskild undersökning sattes i gång och slutade naturligtvis som liknande företag i Amerika med rentvättning. Den kommunistiska ungdomskommittén fick en tillrättavisning. Det konstaterades, att artikeln i »Pravda» aldrig skulle publicerats. Sådana historier gjuta vatten på de kontrarevolutionäras kvarn o. s. v.

Jag diskuterade saken med en del av kommunisterna. Hur kunde sådant hända i Sovjetryssland? Jag fick det stereotypa svaret, »brist på kompetent och ansvars-kännande folk». Jag erbjöd mig att taga upp arbetet bland de olyckliga barn, som stämplades som »moraliskt defekta». »Ni måste besöka madame Lilina», tillrättades jag. »Hon kommer att bli förtjust.» Några dagar efteråt kallade kamrat Lilina på mig. Hon var en bräcklig kvinna med hårt ansikte, den typiska skolmamsellen från Nya England för femton år sedan. Hon försäkrade mig, att hon var fullständigt hemma i pedagogikens bästa metoder. Jag dristade mig att tala om för henne, att ingen modern uppfostrare höll på antikverade åsikter som om barnens depravation, att icke ens de defekta barnen skulle straffas eller stämplas som moraliskt degenerade. Jag redogjorde för moderna metoder och det experimentella arbetet med barndelikventer i Amerika av Lindsay och andra. Åh ja, det var mycket bra i ett kapitalistiskt land, där det fanns tillräckligt med mat och annat. Men i det utsvultna Ryssland voro de »moraliskt undermåliga» följden av det långa kriget, revolutionen och hungern. Jag blev övertygad om, att ifall jag tog upp arbetet bland dessa offer, skulle varje ansträngning jag gjorde omintetgöras av denna dogmatiska dom. Hon i sin tur ansåg det nog icke lämpligt att anförtro omsorgen om barnen i kommuniststaten åt en anarkist. Det blev i alla fall ingenting av projektet. Jag anför detta som en illustration till den ofta upprepade förklaringen, att bristen på lämpliga krafter är orsak till korruptionen, vanvården och bristen under deras regim. Under min vistelse i Ryssland kom jag i beröring med ett förvånande stort antal personer, som voro villiga att delta i uppfostrings-, ekonomiskt och annat icke politiskt arbete. Som de emellertid icke voro kommunister, blevo de diskvalificerade och omgivna med ett systematiskt spioneri, som gör alla ansträngningar och alla initiativ fruktlösa.

Jag såg slående bevis härpå i Moskva strax innan jag reste. I ett visst distrikt fanns den bäst organiserade mönsterskola jag sett i Ryssland. Föreståndarinnan var en sällsynt kvinnlig typ, en idealist, en uppfostrarinna med vidsträckt erfarenhet och en outtröttlig arbeterska. Hon motsatte sig bestämt döda själarspraktiken. Hon ville icke bestjäla Per för att föda Pål. Hon ville icke muta underdepartementets funktionärer. Som vanligt igångsattes en kampanj mot henne. Dess ledande kraft var anstaltens läkare, en kommunist. Alla möjliga anklagelser, som alla voro grundlösa, riktades mot föreståndarinnan. Maskinen vilade icke, förrän hon blev skild från sin befattning. Hon blev därigenom tvungen att lämna sin bostad. Hon var mor till ett fyra månader gammalt barn. Det var i november, vädret var kallt och genomträngande fuktigt. Hon, som så arbetat för barnen, befalldes lämna anstalten. För barnets skull vägrade hon gå, innan hon fick ett rum. Hon fick då ett litet mörkt, fuktigt rum i källarvåningen, som icke blivit eldat på tre år. Där insjuknade barnet och har varit sjukt sedan dess.

Känner Lunatcharski till sådana fall? Tvivelsutan icke. Man är alltför sysselsatt med »betydande statsaffärer». Och man har blivit känslolös för sådana »bagateller». Man har dragits in i den fördärvliga kretsen, i maskinen av bolsjevikisk byråkrati. Man vet, att troheten mot partiet förlåter en mångfald synder.

Under min tvååriga vistelse i Ryssland besökte jag många institutioner men påträffade endast få lyckliga barn. Under denna tid hörde jag endast en gång, i Arkangelsk, ett verkligt hjärtligt barnskratt. I det hela taget syntes mig de barnen i bolsjevikanstalterna färglösa och stereotypa. Det är något innerligt gripande över barnen. De lida icke endast brist på mat utan också på tillgivenhet - de äro ensliga och övergivna. Jag vet, att detta icke motsvarar, vad de cirkulerande historierna förtälja om de ryska barnens tusenårsrike. Jag har dock ingen avsikt att förtälja legender.

Det var en stor faktor, som ställde kommunistregeringen på ett högre plan än andra regeringar - avskaffandet av barnarbetet. Det var ett stort steg, för vilket kommunisterna förtjänade stort erkännande. Men nu när Lenins nya ekonomiska system håller på att uppstå från de döda, nu när kapitalism och privat exploitation sakta men säkert vinna insteg i Ryssland, kommer bolsjevikregeringen snart att bli likadan som alla andra »civiliserade regeringar» med barnarbete som en stor källa till nationell rikedom.

Det Anarkistiska Biblioteket

Emma Goldman
Barnens ställning i Ryssland
1922

Tidningen Brand #20 & #21 1922

www.anarkistiskabiblioteket.se